

ר ק בניו יורק אפשר לראות, כמעט בעת ובעונה אחת, חמישה רקדנים/יות ישראלים בחמישה מופעים שונים: את נטע פולבמאכר, יוצאת להבות הבשן, בתכנית חדשה ומסקרנת. את מרגלית רובין-בארי, יוצאת רשפים, חניכת בת-דור, תלמידה של גרטרווד קראוס, במסע מודעות פרטי לחיפוש האמנותי של גיאנט סטונר (שעבדה עם תמי"ר), את מרגלית בנאי, יוצאת מזרע וחניכת רינה שיינפלד, בנסיונות קטנים ומעניינים. ואת יואב קדר, מבית יצחק, המפליא להשתלב בעבודות הנפלאות של פיטר פצ'י, ועמוס פנחסי, יוצר, מלמד ומרקד.

מאה

שנות מחול באמריקה

מאת דוביק אשדות

מחדר הילדות של המחול האמריקני ועד מרק מוריס ובארישניקוב

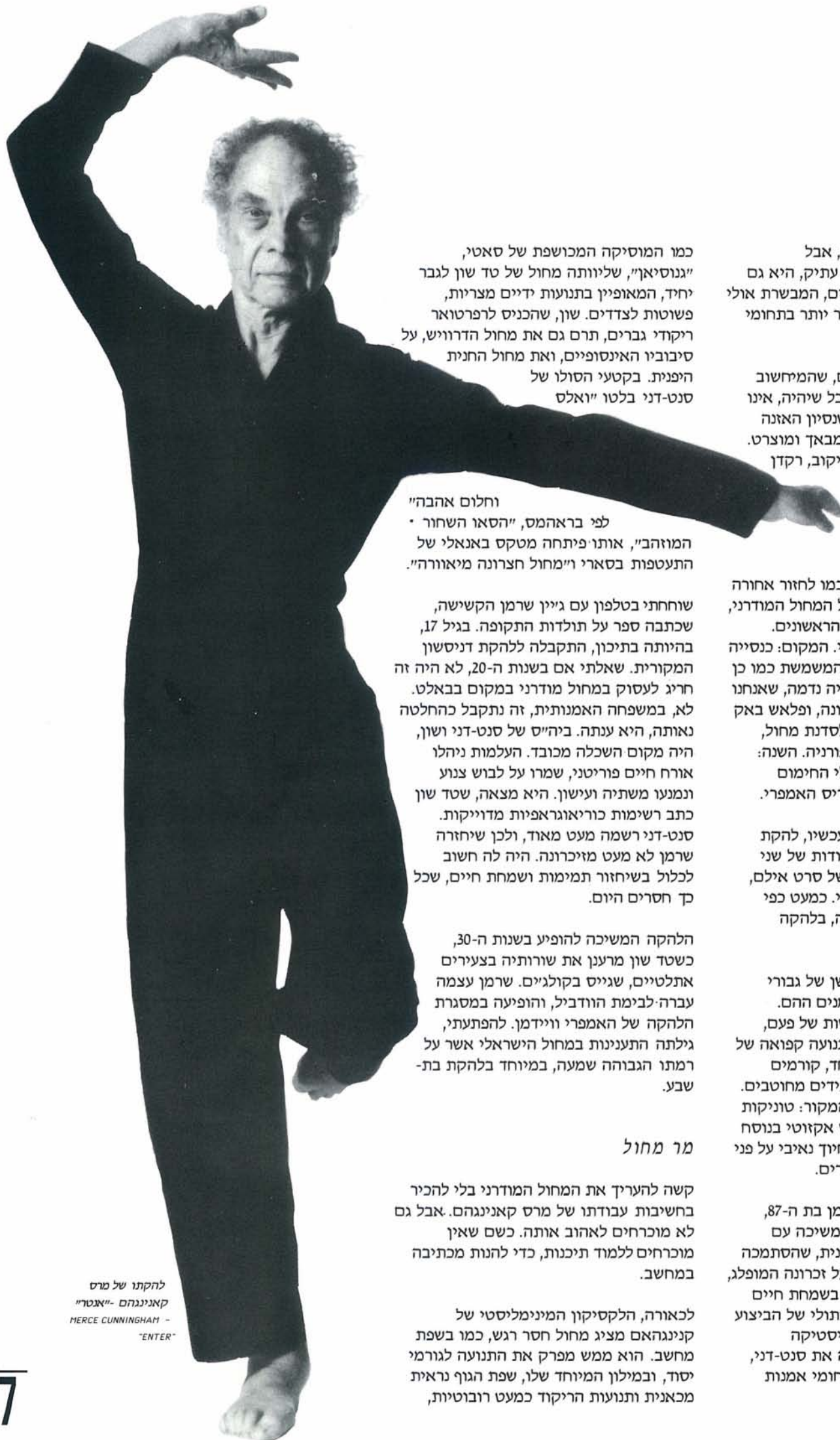
מכל המופעים בעונה גדושה זו בחרתי שלושה ציוני דרך במסע של מאה שנות מחול מודרני באמריקה. החל ביצירות ביכורים של חלוצי המודרניזם בתחילת המאה, דרך האניגמה הממוחשבת של מרס קאנינגהם, אשר הגיעה לשיאה במופע המפתיע של בארישניקוב, אדיר, רענן ובלתי צפוי.

את המחול המודרני בחיתוליו, משחזרות לאחרונה מספר להקות, ושמות כטד שון ורות סנט-דני, איזדורה דנקו, דוריס האמפרי וצ'ארלס ויידמן, כבר פחות זרים לאוזן. החיאת היצירות שלהם, החושפת אוצרות עלומים, מסייעת גם לשימור חומר המתועד

להקתו של מרס קאנינגהם - "שינויי כתובת"
MERCY CUNNINGHAM COMPANY - "CHANGE OF ADDRESS"

בחרתי שלושה ציוני דרך במסע של מאה שנות מחול מודרני באמריקה. החל ביצירות ביכורים של חלוצי המודרניזם בתחילת המאה, דרך האניגמה הממוחשבת של מרס קאנינגהם, שהגיעה לשיאה במופע המפתיע של בארישניקוב, אדיר, רענן ובלתי צפוי

בכתב כלשהוא, אמנם בחלקו, אבל ההתעניינות המוגברת בחומר עתיק, היא גם חזרה למקורות וחיפוש שורשים, המבשרת אולי תהליך התחדשות הפוך, המוכר יותר בתחומי אמנות אחרים.

בקוטב הנגדי נמצא קאנינגהם, שהמחשוב הקיברנטי שלו, מונומנטאלי ככל שיהיה, אינו מבטל עידון בנוסח ישן. כמו שנסיון האזנה לאלבן ברג אינו סותר הנאה מבאך ומוצרט. דו-קוטביות זו מגלם בארישניקוב, רקדן קלאסי שרצה להתערות במודרניזם. הוא מצליח לתרום מימד חדש, בנוסח ישן, למחול חדיש.

המופע צעדים ראשונים היה כמו לחזור אחורה בזמן: להציץ לחדר הילדים של המחול המודרני, שם מדדה הרך הנולד, בצעדי הראשונים. ההורים: טד שון ורות סנט-דני. המקום: כנסייה ריקה במזרח הגריניץ' וילאג', המשמשת כמו כן תרבות. הזמן... לרגע באמת היה נדמה, שאנחנו בשלהי מלחמת העולם הראשונה, ופלאש באק מבויים מעביר אותנו באחת לסדרת מחול, שקיים הצמד המהפכני בקליפורניה. השנה: 1916, ובין המשתתפים בתרגילי החימום החדשניים, מרתה גראהם ודוריס האמפרי.

אבל במופע המתקיים כאן ועכשיו, להקת DENISSHAWN רק משחזרת עבודות של שני הראשונים. באווירה קסומה של סרט אילם, מוצגים ביכורי המחול המודרני. כמעט כפי שרקדו אותם לפני שבעים שנה, בלהקה המקורית של שון וסנט-דני.

לפני כל קטע מוקרן תצלום ישן של גבורי העלילה, בתנוחה אופיינית לזמנים ההם. קריינות רקע, בנוסח יומן חדשות של פעם, משיבה אותם לרגע לחיים, בתנועה קפואה של הביצוע המקורי. כשעולה האחד, קורמים ביכורי היצירה העתיקה עור וגידים מחוטבים. התלבשויות, העתק מדויק מהמקור: טוניקות דמויות קומביניזונים או לבוש אקזוטי בנוסח הוליבוד בימי הסרט האילם, חיוך נאיבי על פני העלמות ומבע מרצין של הגברים.

השחזור נעשה בעזרת גיין שרמן בת ה-87, שרקדה בלהקה המקורית הממשיכה עם האמפרי וויידמן. הישישה הערנית, שהסתמכה על רשימות היוצרים ובעיקר על זכרונה המופלג, הקפידה לשמור על רוח הזמן, בשמחת חיים (א-לה גורית קדמן) ובתום הבתולי של הביצוע המקורי. הריקודים רוויים במיסטיקה ובאקזוטיקה מזרחית, שאפפה את סנט-דני, וזכרה באותה תקופה גם בתחומי אמנות אחרים.

כמו המוסיקה המכושפת של סאטי, "גנוסיאן", שליוותה מחול של טד שון לגבר יחיד, המאופיין בתנועות ידיים מצריות, פשוטות לצדדים. שון, שהכניס לרפרטואר ריקודי גברים, תרם גם את מחול הדרוויש, על סיבובי האינסופיים, ואת מחול החנית היפנית. בקטעי הסולו של סנט-דני בלטו "ואלס

וחלום אהבה" לפי בראהמס, "הסאו השחור" המוזהב, "אותו פיתחה מטקס באנאלי של התעטפות בסארי ומחול חצרונה מיאורה".

שוחחתי בטלפון עם גיין שרמן הקשישה, שכתבה ספר על תולדות התקופה. בגיל 17, בהיותה בתיכון, התקבלה ללהקת דניסון המקורית. שאלתי אם בשנות ה-20, לא היה זה חריג לעסוק במחול מודרני במקום בבאלט. לא, במשפחה האמנותית, זה נתקבל כהחלטה נאותה, היא ענתה. ביה"ס של סנט-דני ושון, היה מקום השכלה מכובד. העלמות ניהלו אורח חיים פוריטני, שמרו על לבוש צנוע ונמנעו משתיה ועישון. היא מצאה, שטד שון כתב רשימות כוריאוגרפיות מדויקות. סנט-דני רשמה מעט מאוד, ולכן שיחזרה שרמן לא מעט מזיכרונה. היה לה חשוב לכלול בשיחזור תמימות ושמחת חיים, שכל כך חסרים היום.

הלהקה המשיכה להופיע בשנות ה-30, כשטד שון מרענן את שורותיה בצעירים אתלטיים, שגייס בקולגיים. שרמן עצמה עברה לבימת הודביל, והופיעה במסגרת הלהקה של האמפרי וויידמן. להפתעתי, גילתה התעניינות במחול הישראלי אשר על רמתו הגבוהה שמעה, במיוחד בלהקת בת-שבע.

מר מחול

קשה להעריך את המחול המודרני בלי להכיר בחשיבות עבודתו של מרס קאנינגהם. אבל גם לא מוכרחים לאהוב אותה. כשם שאין מוכרחים ללמוד תיכנות, כדי להנות מכתובה במחשב.

לכאורה, הלקסיקון המינימליסטי של קנינגהם מציג מחול חסר רגש, כמו בשפת מחשב. הוא ממש מפרק את התנועה לגורמי יסוד, ובמילון המיוחד שלו, שפת הגוף נראית מכאנית ותנועות הריקוד כמעט רובוטיות,

להקתו של מרס קאנינגהם - "אנטר"
MERCE CUNNINGHAM -
"ENTER"

בארישניקוב הגדול

את ניז'ינסקי האגדי, אליל הבאלט הגברי, אני מודה, לא ראיתי. הסתייגתי מנורייב עליו השלום, וגם מבארישניקוב, ייבדל לחיים ארוכים. חיוכו הנבוב ותנועותיו הנקיות מדי, בטלויזיה ובקולנוע, השאירו אותי אדיש לכשרונו. רצונו העז להשתלב במחול המודרני האמריקני, לא נראו לי. רקדן קלאסי, ועוד רוסי בנשמה, לעולם לא יוכל לעשות זאת כמותם. לשם כך לא מספיק להחליף טכניקה. בשביל זה צריך להחליף את הנשמה עצמה. הסתייגותי זו נמשכה עד לחדש שעבר.

הופעתו של בארישניקוב, עם ה-WHITE OAK PROJECT, הייתה אחד משיאי העונה במחול, בכל מחול. חוויה, שקשה לתארה במלים ואין לה הסבר חד וחלק. הרקדן הנודע לא רק הצליח להשתלט על סודות המחול המודרני, הוא יצר תקן חדש בביצוע. מבלי להחליף את עורו או את דרך ההבעה הייחודית שלו, הוכיח לקהל הניו-יורקי המפונק, מהי שלמות. עדיין מעודן ומסוגנן מאין כמוהו, הוא מקנה למחול המודרני משהו זך ורב עוצמה כאחד, כמו גראהם ורובינס של פעם.

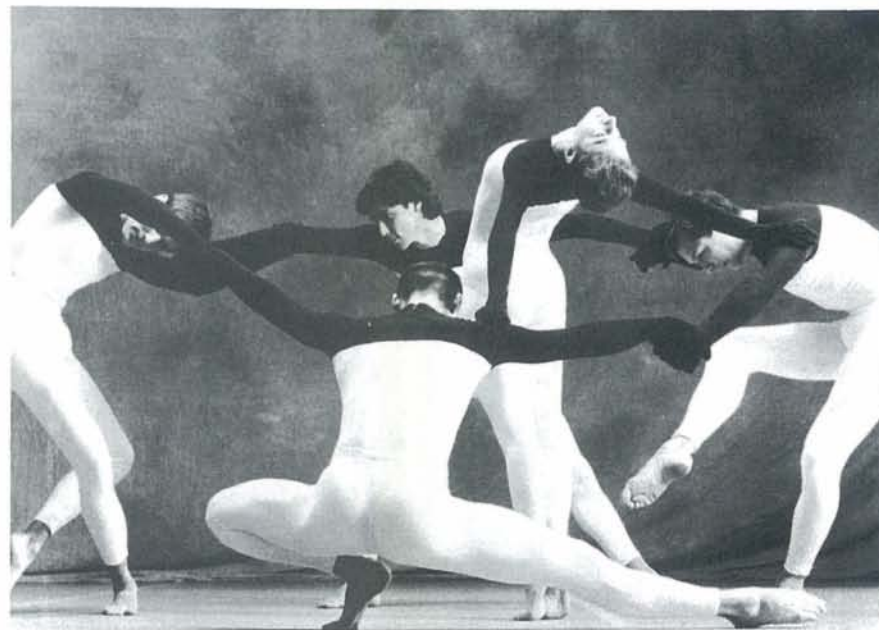
רקדן גדול, ממש יחיד בדורו. הסולו שלו ב"פרגוליוזי" לכוריאוגרפיה של טוויילה תיארפ, היה הישג גאוני וחד פעמי. הביצוע היה אפוף קסם הגובל ברוחניות, אף שהתנועה שקופה ופשטנית, כביכול. אין זו יצירה חדשה. במקורה היא חוברת לצמד, בארישניקוב ותיארפ עצמה. עכשיו, בגפו ובעיבוד משלו, ההולם אותו ככפפה, בארישניקוב מציג ביצוע וירטואוזי ויוצא דופן, שהיקנה ליצירה, פנינה קטנה כשלעצמה, רמה נדירה של שלמות.

זה מתחיל בצד הטכני המופלא שלו, ובדייקנות המופתית בה פרש כל דקות חבויה, בריקוד מורכב וגדול בפרטים. עבור דרך הזדהות מלאה עם רוח היצירה, עד הביצוע. בקלילות חנינית ובהומור שובה לב, שרק רקדן מנוסה וטכנאי בחסד, יכול לתת לה צחות ביטוי שכזו.

אחרי ארבע שנים של הצגות בכל העולם, בתכנית ועם להקה מגובשת, החליט

בליווי מוסיקת מחשב אלקטרונית - שלאזניים רבות היא פשוט רעש. יצירותיו לא רק שהן מסובכות, הן עלולות להיות מתישות. למען האמת ההיסטוריות: חלק מעבודותיו של קאנינגהם בשנים האחרונות, אכן נוצרו באמצעות תוכנת "לייב פורמט".

אבל תהיה זאת טעות להגדיר את החומרים של קאנינגהם כאטיוודים לוגיים או כמסה לימודית יבשה. התוצאה על הבמה, ב"ציפורי חוף" למשל, (שבוצע על ידי רקדניו גם בישראל) יוצרת יופי יחיד במינו, פיוטי. המוסיקה והתנועה מתמזגים להפליא, והחיקוי האמנותי של עולם החי, יוצר אפקט חזותי נדיר. דווקא

להקתו של מרס קאנינגהם - "ציפורי חוף"
MERCY CUNNINGHAM COMPANY - "BEACH BIRDS"

בגלל גישתו לגוף האנושי ככלי עבודה, הוא מצליח להפיק ממנו תוצאות מדהימות. אך העיקר הוא במכלול האסתטי, המתקבל באופן חיובי רק אחרי תהליך הסתגלות, כמו בכל תחומי המופשט. הצופה נתבע להתאים את עצמו לשפה ולא להיפך, בלי לדרוש "למה התכוון המשורר".

לעתים הבמה של קאנינגהם נראית כגן פסלים המתעורר לחיים, הנע באיטיות מתנועה קפואה אחת לשנייה ומחליף צורות כמו בקליידוסקופ. הרקדנים/יות מרוכזים בתוך עצמם, במשמעת הברזל שהמורה כופה עליהם, וכל תנועה מדודה ומתוכנתת. בתוספת תאורה מתוחכמת ותלבושות נאות, המופע יותר ממעניין.

לראשונה השנה, הישיש בן ה-75, כבר לא רוקד בעצמו. אולי הוא לא מחדש הרבה, רק מעשיר את השפה בנדבך נוסף.

בארישניקוב סוף סוף להופיע בניו-יורק. הקבוצה הקטנה של רקדנים שאיתו, כולם יוצאי להקות עילית, מפגינים רמה משובחת של עבודה אישית ועבודת צוות. ממש לצקת מים על רגליהם.

הרקדן הנודע לא רק הצליח

להשתלט על סודות המחול

המודרני, הוא יצר תקן חדש בביצוע.

מבלי להחליף את עורו או את דרך

ההבעה הייחודית שלו, הוכיח לקהל

הניו-יורקי המפונק, מהי שלמות

בסיבוב זה נכללו בשתי תכניות שונות, עבודות של מרק מוריס ("פסיפס ומחובר", היוצר הצעיר יחסית, שבארישניקוב מעריך במיוחד), קאנינגהם ("סינגנאליס"), רובינס ("סוויטה", לפי באך), הניה הולם, יואכים שלמר (יוצא פינה באוש ומרק מוריס) וקווין אוידי (עכשיו חבר בלהקה ולפני כן אצל תיארפ, פורסיית גויפר). ✓

מיכאיל בארישניקוב
MICHAEL BARYSHNIKOV